مطالعات روانشناسی تربیتی
شاپا چاپی: ۲۲۲۸-۶۶۸۳
شاپا الکترونیکی: ۲۷۸۳-۵۲۳۵
انجمن علمی روان‌شناسی تربیتی ایران
دانشگاه سیستان و بلوچستان

The Mediating Role Of Personal And Social Responsibility In The Relationship Between Social Capital And Students' Altruism

Marziyeh Khalifeh Soltani[1] | Reza Ghorban Jahromi[2] | Morteza Nikoofar[3] | Saeed Jafari[4]

1. Assistant professor in sport management, Department of Sport Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: mkh_sport@ped.usb.ac.ir

2.Corresponding Author, Assistant professor, Department of educational psychology and personality, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: rrghorban@gmail.com

3. Assistant professor in sport management, Department of Sport Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: nikoofar@ped.usb.ac.ir

4. Ph.D. of Sport Management, Faculty of Sport Sciences and Health, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: Ssport.jafari@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received:25 October 2023
Received in revised form:
24 December 2023
Accepted:11 May 2024
Published online:21 May 2024

Keywords:
Social capital,
personal-social responsibility,
Altruism,
students.

ABSTRACT

The aim of the present study was to investigate the mediating role of personal and social responsibility in the relationship between social capital and students' altruism. The research method was a descriptive-survey type and the statistical population of students of physical education conservatories in Sistan and Baluchestan province was about 1095 people in the academic year 2022-2023, which 285 people were selected as a statistical sample by cluster sampling method.The data collection tools included was the standard questionnaires was by personal and social responsibility of Lee (2008), Social capital Khalifeh Soltani (2021) and altruism by Manzur and Olavarrieta (2021). Face and content validity were used to check the validity of the questionnaires.The data was analyzed through structural equation modeling using Lisrel software. Structural equation modeling analyzes confirmed the suitability of the proposed model. The results showed that social capital has a direct, positive and significant effect on personal and social responsibility (β= 0.43, t = 4.36). Social capital has a direct, positive and significant effect on altruism (β= 0.31, t = 3.21). Personal and social responsibility has a direct, positive and meaningful effect on altruism (β= 0.61, t = 6.58). Also, the indirect, positive and significant effect of social capital through personal and social responsibility on students' altruism was shown (β= 0.26, t = 4.92). According to the obtained results, it can be said that paying attention to promoting social capital and strengthening personal and social responsibility in the educational environment can lead to the improvement of students' altruism.

Cite this article: Khalifeh Soltani, M., Ghorban Jahromi, R., Nikoofar, M., & Jafari, S. (2024). The Mediating Role Of Personal And Social Responsibility In The Relationship Between Social Capital And Students' Altruism. *Journal of Educational Psychology Studies*,21(53), 123-146.
DOI: 10.22111/JEPS.2024.47034.5580

© The Author(s).
Publisher: University of Sistan and Baluchestan

مطالعات روانشناسی تربیتی
شاپا چاپی: ۲۲۲۸-۶۶۸۳
شاپا الکترونیکی: ۲۷۸۳-۵۲۳۵

نقش واسطه‌ای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نوع‌دوستی دانش‌آموزان

مرضیه خلیفه سلطانی [۱] | رضا قربان جهرمی [۲] | مرتضی نیکوفر [۳] | سعید جعفری [٤]

۱. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: mkh_sport@ped.usb.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، استادیار گروه روانشناسی تربیتی و شخصیت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: rrghorban@gmail.com

۳. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: nikoofar@ped.usb.ac.ir

٤. دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی و تندرستی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: Ssport.jafari@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:۱٤۰۲/۸/۲
تاریخ ویرایش:۱٤۰۲/۱۰/۳
تاریخ پذیرش:۱٤۰۳/۲/۲۲
تاریخ انتشار : ۱٤۰۳/۳/۱

واژگان کلیدی:
سرمایه اجتماعی،
مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی،
نوع‌دوستی،
دانش‌آموزان

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نوع‌دوستی دانش‌آموزان بود. روش پژوهش از نوع توصیفی ـ پیمایشی بود و جامعه آماری دانش‌آموزان هنرستان‌های تربیت بدنی استان سیستان و بلوچستان به تعداد حدود ۱۰۹۵ نفر در سال تحصیلی ۱٤۰۲– ۱٤۰۱ بودند که تعداد ۲۸۵ نفر به عنوان نمونه آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های استاندارد مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی لی (۲۰۰۸)، سرمایه اجتماعی خلیفه سلطانی (۱٤۰۰) و نوع‌دوستی منزور و اولاوریتا (۲۰۲۱) بود. برای بررسی روایی پرسشنامه‌ها از روایی صوری و محتوایی استفاده شد. داده‌ها از طریق روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار لیزرل تحلیل شد. تحلیل‌های مدل‌سازی معادلات ساختاری، برازندگی الگوی پیشنهادی را تایید کرد. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی بر مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی اثر مستقیم، مثبت و معنی‌دار دارد (β=۰/٤۳،t=٤/۳٦)، سرمایه اجتماعی بر نوع‌دوستی اثر مستقیم، مثبت و معنی‌دار دارد (β=۰/۳۱،t=۳/۲۱)، مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بر نوع‌دوستی نیز اثر مستقیم، مثبت و معنی‌دار دارد (β=۰/٦۱،t=٦/۵۸)، همچنین اثر غیرمستقیم، مثبت و معنی‌دار سرمایه اجتماعی از طریق مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بر نوع‌دوستی دانش‌آموزان نشان داده شد (β=۰/۲٦،t=٤/۹۲). با توجه به نتایج به‌دست آمده می‌توان گفت که، توجه به ارتقا سرمایه اجتماعی و تقویت مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در محیط تحصیلی، می‌تواند بهبود نوع‌دوستی دانش‌آموزان را به دنبال داشته باشد.

استناد به این مقاله: خلیفه سلطانی، مرضیه؛ قربان جهرمی، رضا؛ نیکوفر، مرتضی و جعفری، سعید. (۱۴۰۳). نقش واسطه‌ای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نوع‌دوستی دانش‌آموزان، *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*،۲۱(۵۳)، ۱۴۶-۱۲۳.

DOI: 10.22111/JEPS.2024.47034.5580

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاهسیستان و بلوچستان

مقدمه

ورزش یک استراتژی کلیدی در ارتقا مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی[1] است که منجر به رفتارهای اجتماعی مثبت در میان جوانان می‌شود. مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی نوعی پیشرفت مثبت برای آماده‌سازی جوانان برای زندگی است، جایی که رشد مهارت‌ها، ارزش‌ها و فضایل، گذار موفقیت‌آمیز به بزرگسالی را فراهم می‌کند (هلیسون و مارتینک[2] ۲۰۰۶؛ اسکارتی و همکاران[3]،۲۰۱۰). مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌عنوان یک نگرانی اخلاقی و تعهد فرد نسبت به دیگران است که تحت تأثیر هنجارهای اجتماعی شکل می‌گیرد (لا[4]،۲۰۱۶). یانگ و همکاران[5] (۲۰۲۰) عنوان می‌کنند که مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد توسط سیستم اعتقادی شخصی شکل می‌گیرد. وقتی افراد از مسئولیت‌پذیری اجتماعی خود آگاه باشند، احتمال بیشتری دارد که با جامعه خود همذاپنداری کنند، که این به‌نوبه خود رفتار نوع‌دوستانه را تقویت می‌کند. در این راستا دیلینی و همکاران [6] (۲۰۲۱) رشد مسئولیت‌پذیری اجتماعی در کودکان را به عنوان مسیری برای ایجاد انسجام اجتماعی جوامع تلقی می‌کنند. چرا که به گفته السعید[7] (۲۰۲۲) یک دانش‌آموز مسئولیت‌پذیر متوجه می‌شود که چگونه رفتارش بر خود و دیگران (خانواده، دوستان، گروه‌هایی که فرد به آنها تعلق دارد، جامعه و کشور) تاثیر می‌گذارد. به عبارت دیگر پذیرش مسئولیت‌پذیری اجتماعی نشان دهنده ارتباط نزدیک فرد با جامعه خود، احساس تعلق به آن و تمایل شدید برای مشارکت در پیشرفت و شکوفایی آن است. محققان و متخصصان روانشناسی ورزشی معتقدند که مدل مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی طراحی‌شده در برنامه های ورزشی به تقویت رشد روانی اجتماعی جوانان کمک می‌کند. به عنوان مثال، جو انگیزشی مثبت و مربیگری مؤثر نشان داده شده است که تأثیر مثبتی بر کودکان و جوانان در محیط ورزشی دارد (اسکارتی و همکاران ،۲۰۱۰؛ هالیبورتون و ویس[8]،۲۰۰۲) چنانچه گیو و همکاران[1] (۲۰۲۲) مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به عنوان

1. personal-social responsibility
2. Hellison & Martineck
3. Escarti et al
4. Low
5. Yang et al
6. Dielini et al
7. Alsaeed
8. Halliburton & Weiss

ویژگی اساسی هر شهروند در جامعه امروزی تلقی می‌کنند و در پژوهش خود به وضوح تاکید می‌کنند که آموزش اخلاق و تربیت انسان‌ها باید در طول فرآیند آموزش مدرسه جاری باشد تا دانش‌آموزان جوان هدایت و حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی در آن‌ها تقویت گردد. تعداد زیادی از مطالعات نشان داده‌اند که الگوی آموزش مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی به معلمان کمک می‌کند که تا به بهترین نحو به سازماندهی کلاس خود بپردازند و رفتارهای مسئولانه را به دانش‌آموزان آموزش دهند، این الگوی آموزش نه تنها به تقویت مسئولیت‌پذیری در ابعاد فردی و اجتماعی کمک کرده است، بلکه رفتارهای اجتماعی نیز را بهبود بخشیده است (گونزالز والئورا و همکاران[۲]، ۲۰۱۹ و مانزانو سنجز و همکاران[۳]، ۲۰۲۱). اما نباید از نظر دور داشت مولفه‌های مختلفی در توسعه فردی و اجتماعی افراد موثر است، یکی از مولفه‌های بسیار مهم جهت توسعه فردی و اجتماعی سرمایه اجتماعی[٤] است. یکی از مفاهیم بسیار مهمی که جامعه‌شناسان و روانشناسان معاصر در بررسی کمیت و کیفیت روابط اجتماعی در جامعه از آن استفاده می‌کنند، مفهوم سرمایه اجتماعی می‌باشد (کلمن[٥]،۱۹۹٤؛ آری و اوز[٦]،۲۰۲۳). به طور کلی از سرمایه اجتماعی تعاریف مختلفی ارائه گردیده است. گیسو و همکاران[۷] (۲۰۰٤) سرمایه اجتماعی را سطوح اعتماد متقابل و گرایش نوع‌دوستانه در یک جامعه تعریف می‌کنند. کلمن (۱۹۹٤) سرمایه اجتماعی عبارت است از «مجموعه تعاملاتی که در تعاملات خانوادگی و سازمان‌های اجتماعی وجود دارد و برای رشد شناختی یا اجتماعی یک کودک یا جوان مفید است». بر این اساس شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد ورزش نوعی «چسب اجتماعی» است، یعنی با افزایش تعاملات اجتماعی و احساس تعلق، سرمایه اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. همچنین تاثیرات اجتماعی ورزش منجر به ارتقا مهارت‌های شناختی، توسعه مهارت‌های اجتماعی، افزایش اعتماد به یکدیگر، و همذات‌پنداری می‌شود. (تیلور و همکاران[۸]، ۲۰۱۵). رفتار نوع‌دوستی[۹] نیز از دیگر

9. Guo et al
1. Gonzalez-Valero et al
2. Manzano-Sanchez et al
3. Social capital
4. Coleman
5. Arı & Oz
6. Guiso et al
7. Taylor et al
8. Altruism behavior

مولفه‌های موثر و مهم در ارتقا توسعه فردی و اجتماعی دانش‌آموزان است. نوع‌دوستی جوهر رفتار اجتماعی است و به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها و مؤلفه‌های رشد اجتماعی است. نوع‌دوستی به عنوان یک مفهوم تعاریف مختلفی دارد. لیدز[1] (۱۹٦۳) نوع‌دوستی را این‌گونه توصیف می‌کند. نوع دوستی به‌عنوان رفتاری است که به نفع دیگری به‌طور داوطلبانه انجام می‌شود بدون اینکه پاداشی برای آن دریافت شود. نوع دوستی شامل بسیاری از رفتارهای اجتماعی مانند کمک کردن، مسئولیت‌پذیری و اهدا کردن است. در تعریف دیگر نوع دوستی بر خلاف خودپرستی به تلاش جهت دستیابی بهبود رفاه دیگران اشاره دارد (وو و همکاران[2]،۲۰۱۳). آجی و همکاران[3] (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که افراد زمانی می توانند گرایش به نوع‌دوستی داشته باشند که جنبه‌های زیر را در خود داشته باشند: اول؛ همدلی، یعنی درک احساسات دیگران و اقدام مناسب برای کمک به آنها، دوم داوطلبانه؛ یعنی، اقدامی عمدی برای کمک به دیگران بدون اینکه پاداشی برای آن دریافت کنند، و مورد سوم میل به کمک کردن به دیگران نیازمند است. محققان عنوان می‌کنند که عوامل مختلفی می‌توانند بر رفتار نوع‌دوستی تأثیر بگذارند. به عنوان مثال یوزل و هفت[4] (۲۰۱٤) عنوان می‌کنند که رفتار نوع‌دوستی نیز تحت تأثیر خودکنترلی است. افرادی که خودکنترلی خوبی دارند با تفکر منطقی با پردازش اطلاعات رفتار نوع‌دوستی بیشتری از خود نشان می‌دهند. در این راستا اومت و همکاران[5] (۲۰۱۵) شخصیت و رضایت از زندگی را به عنوان دو موضوع مهم در توسعه رفتار نوع‌دوستی می‌دانند. تصور بر این است که فرد مسئول‌پذیر با رضایت خود اقدام به رفتار نوع‌دوستی می‌پردازد. محققان در مطالعات قبلی به بررسی ارتباط متغییرهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و فردی، سرمایه اجتماعی و نوع‌دوستی پرداخته‌اند که در ادامه گزارش می‌گردد. شارع پور و آرمان (۱۳۹۳) دریافتند که افراد با سرمایه اجتماعی بیشتر، در قیاس با دیگران نوع‌دوست‌ترند. و بیان می‌کنند که باید با تقویت سرمایه اجتماعی برای توسعه همه جانبه و متوازن نظام اجتماعی و شخصیتی گام برداشت تا با ارتقای سطح توسعه جامعه و نظام شخصیتی افراد میزان کنش‌های اخلاقی و به‌طور خاص‌تر کنش‌های نوع‌دوستانه افزایش یابد. همچنین مولایی‌فرد

1. Leeds
2. Wu et al
3. Aji et al
4. Uziel & Hefet
5. Ummet et al

پیله‌رود، سید عامری و رمضانی نژاد (۱۳۹۷) در پژوهشی دریافتند که مشارکت ورزشی به‌طور مستقیم، سبب افزایش سرمایهٔ اجتماعی می‌شود؛ اما مداخله‌هایی مانند آموزش تعاملات و مشارکت رسانه‌ای اثر آن را افزایش می‌دهد. رهایو و همکاران[1] (۲۰۱۸) در پژوهشی دریافتند که ترکیب آموزش مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی با یادگیری مبتنی بر حل مسئله می‌تواند مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان را در جنبه‌های خودکنترلی، تلاش، کمک به دیگران، ارزش قائل شدن برای خود، کار تیمی، مهارت‌های ارتباطی، احساس مسئولیت، اخلاق ورزشی، شخصیت‌سازی و احترام متقابل را بهبود بخشد. و آموزش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مدارس را به عنوان راهکاری برای رفع بحران اخلاقی و اجتماعی دانش‌آموزان (مانند خشونت، دعوا، سوء مصرف مواد مخدر و الکل، جنایات و افسردگی) ضروری می‌دانند. یانگ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی احساس مسئولیت‌پذیری اجتماعی و رفتار نوع دوستانه پرداختند و دریافتند که افرادی که سطح بالایی از هویت اجتماعی دارند، قصد کمک بیشتری از خود نشان می‌دهند و احساس مسئولیت‌پذیری بیشتری در قبال دیگران دارند گیو و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی عنوان می‌کنند که دانش‌آموزان باید مفاهیم مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به خوبی درک کنند. لذا برای ارتقا مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانش‌آموزان، مدارس می‌توانند برنامه‌های آموزشی تدوین کنند که به دانش‌آموزان آموزش دهند که مسئولیت‌پذیری در اجتماع و جامعه چه معنایی دارد. آری و اوز (۲۰۲۳) در پژوهش خود دریافتند که سرمایه اجتماعی، با تقویت روابط اجتماعی، ایجاد اعتماد، و تشویق همکاری، نقش اساسی در تقویت همدلی، نوع‌دوستی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشجویان دارد. از آنجا که ورزش به عنوان یک فرصت برای ایجاد ارتباطات اجتماعی و تقویت ارتباطات انسانی است، می‌تواند عاملی برای توانمندسازی دانشجویان در زمینه نوع‌دوستی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی باشد.

با توجه به پیشینه تحقیقات می‌توان گفت که رشد و تقویت حس مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، پرورش همکاری و تعامل و تقویت حس نوعدوستی به‌عنوان مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت از دیرباز مورد توجه نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران بوده است. چرا که ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان، نقش مهمی در آینده شغلی، تحصیلی و زندگی آن‌ها

1. Rahayu et al

دارد که باید در دانش‌آموزان تقویت شود. دانش‌آموزان امروز، آینده‌سازان و مسئولان آینده کشور هستند. در صورت عدم رعایت مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان و گریز از مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، کاهش تعاملات اجتماعی و نوعدوستی از سوی آن‌ها بدون تردید ضربه‌ای مهلک بر پیکر جامعه وارد می‌شود و آینده کشور دچار مشکل خواهد شد. چنانچه در این راستا السعید (۲۰۲۲) رفتارهایی مانند عدم رعایت مقررات مدرسه، فقدان مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مدرسه، منفی‌گرایی، خودخواهی، بی‌توجهی به تکالیف، عدم مشارکت در کلاس، عدم حفظ اموال عمومی، عدم وفاداری و تعلق به مدرسه، نوشتن روی دیوار مدرسه، فحاشی، پرخاشگری فیزیکی و کلامی به دانش آموزان خردسال و ضعف روابط اجتماعی را نشان دهنده کاهش سطح تعهد به ارزش‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در رفتار دانش‌آموزان بیان نموده است. بنابراین، برای رفع بحران اخلاقی و در عین حال بهبود پیامد رفتار مثبت دانش‌آموزان نیاز به تلاش مؤثری برای آموزش مسئولیت‌پذیری اجتماعی و فردی است. همچنین از یک سو سرمایه اجتماعی مسئله مهمی است که باید هنگام پیشرفت دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد و از سوی دیگر با گسترش به اصطلاح "بیماری‌های تمدن" (مانند استرس، اضطراب، افسردگی، تنش و وحشت) اهمیت بهبود کیفیت زندگی نوجوانان به طور گسترده‌ای توجه محققان و روانشناسان را به خود جلب نموده است (لیو و همکاران[1]، ۲۰۲۰). بنابراین نوع دوستی ممکن است راهی موثر برای بهبود رضایت از زندگی و بهبود کیفیت زندگی نوجوانان باشد. چرا که شخصیت نوع‌دوست از تیپ‌های شخصیتی مهم و مثبت تلقی می‌شود. با این حال، تحت شرایط اقتصادی و اجتماعی امروز، و تفاوت‌های فرهنگی و آداب و رسوم اجتماعی توسعه نوع‌دوستی در بین جوانان به ویژه دانش‌آموزان را با مشکل روبرو نموده است. لذا توجه به مسئولیت‌پذیری اجتماعی در سنین مدرسه امری بسیار مهم است. بنابراین می‌توان گفت که اگرچه موضوع مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، سرمایه اجتماعی و نوع دوستی در عمل به نظر می رسد که با هم همسو هستند، اما در ادبیات دانشگاهی به طور خاص به این موضوعات تا به امروز توجه کمی به آن شده است و علاوه‌براین نقش میانجی مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بسیار محدود بررسی شده است. با توجه به مطالب مطرح شده و خلأ پژوهشی، می توان گفت که تحقیق حاضر با اهمیت بوده و در نوع خود بدیع و نو محسوب می‌شود. لذا

1. Lu et al

پژوهشگر برآن است تا ضمن انجام این پژوهش، توجه مدیران و سازمان‌های ذیربط را به اهمیت این موضوع معطوف کند. چرا که به‌نظر می‌رسد پژوهش حاضر می‌تواند به شناخت بهتر ارتباطات اجتماعی و تأثیرات آن بر رشد شخصیت فردی و اجتماعی کمک کند و به شناخت عمیق‌تر فرآیندها و عوامل مؤثر در توسعه نوع‌دوستی در محیط آموزشی کمک نماید و الگوهای مثبت رفتاری را ترویج کند. همچنین، این پژوهش می‌تواند در تدوین راهکارهایی برای تقویت سرمایه اجتماعی، نوع‌دوستی و مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در محیط آموزشی مؤثر باشد. لذا پژوهش حاضر به بررسی نقش واسطه‌ای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نوع‌دوستی دانش‌آموزان پرداخته است. در شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش ارائه شده است.

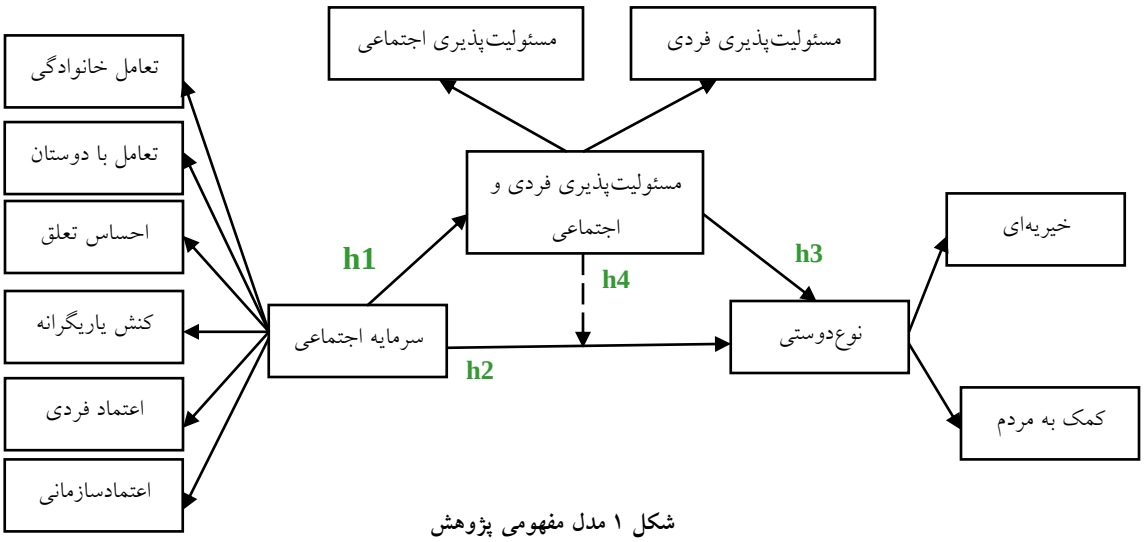

شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نوع‌دوستی دانش‌آموزان بود. پژوهش از نظر هدف کاربردی بوده و به لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات، توصیفی ـ پیمایشی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر هنرستان‌های تربیت بدنی استان سیستان و بلوچستان (۱۰۹۵ نفر) در سال تحصیلی ۱٤۰۲– ۱٤۰۱ بودند که تعداد دختران ۳۹۱ نفر و تعداد پسران ۷۰٤ نفر بود. نمونه آماری بر اساس جدول مورگان، ۲۸۵ نفر برآورد شد که از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. به این ترتیب که تمام شهرهای این استان به عنوان یک خوشه در نظر گرفته شد و سپس به تصادف و با در نظر گرفتن موقعیت های جغرافیایی مختلف (شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز) از بین یازده شهر (زاهدان، زابل، خاش، سروان، ایرانشهر، پشت آب، نیمروز، نیکشهر، بمپور، سیب سوران و هیرمند) شهرهای زاهدان، زابل، سروان، ایرانشهر و نیک شهر انتخاب گردید. در مرحله بعد از شهرهای منتخب دو کلاس (پایه یازدهم و دوازدهم) از هر هنرستان موجود در شهرها برگزیده شد. و تمام دانش آموزان حاضر در آن‌ها به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در پژوهش حاضر از سه پرسشنامه استاندارد به شرح ذیل استفاده شده است:

پرسشنامه سرمایه اجتماعی خلیفه سلطانی و همکاران: این پرسشنامه توسط خلیفه سلطانی و همکاران در سال (۱٤۰۰) ساخته واعتباریابی شده است و دارای ۲۳ گویه و ٦زیر مقیاس تعاملات اجتماعی با خانواده (شامل گویه‌های ٤–۱)، تعاملات اجتماعی با دوستان و همسایگان(شامل گویه‌های ۹–۵)، داشتن احساس تعلق (شامل گویه‌های ۱۳– ۱۰)، کنش یاریگرانه و داوطلبانه (شامل گویه‌های ۱۷–۱٤)، اعتماد فردی (شامل گویه‌های ۱۹–۱۸ و اعتماد نهادی (شامل گویه‌های ۲۳–۲۰) است و جهت نمره‌گذاری آن‌ها از مقیاس پنج ارزشی لیکرت (خیلی کم= ۱ تا خیلی زیاد=۵) استفاده شده است. در مطالعه خلیفه سلطانی و همکاران (۱٤۰۰) ضریب

آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه در این پژوهش ۰/۸۳ به دست آمد.

پرسشنامه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و فردی[1] لی و همکاران: این پرسشنامه توسط لی و همکاران در سال (۲۰۰۸) ساخته واعتباریابی شده است و دارای ١٤ گویه با دو زیر مقیاس مسئولیت فردی (شامل گویه‌های ۱-۷) و مسئولیت‌پذیری اجتماعی (شامل گویه‌های۸-١٤) است و جهت نمره‌گذاری آن‌ها درمقیاس پنج ارزشی لیکرت (خیلی کم= ۱ تا خیلی زیاد=۵) استفاده شده است. در مطالعه لی و همکاران (۲۰۰۸) ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری فردی ۰/۸۰ و برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری اجتماعی ۰/۷۹ به دست آمد. همچنین در پژوهش قنبرپور نصرتی و آصفی (١٤٠١) برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری فردی ۰/۸۲ و برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری اجتماعی ۰/۸۱ به دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌ها در این پژوهش برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری فردی ۰/۷۸ و برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری اجتماعی ۰/۸۱ به دست آمد. همچنین آلفای کرونباخ برای نمره کل مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی ۰/۷۹ به دست آمد.

پرسشنامه نوعدوستی منزور و اولاوریتا: این پرسشنامه توسط منزور و اولاوریتا (۲۰۲۱) ساخته واعتباریابی شده است و دارای ۹ گویه در دو زیر مقیاس خیریه‌ای (شامل گویه‌های ۳-۱) و کمک به مردم (شامل گویه‌های ۹-٤) است و جهت نمره‌گذاری آن‌ها درمقیاس پنج ارزشی لیکرت (هرگز = ۱ تا همیشه = ۵) استفاده شده است. در مطالعه توسط منزور و اولاوریتا (۲۰۲۱) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷ به دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه در این پژوهش ۰/۸۲ به دست آمد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی از شاخص‌هایی نظیر فراوانی، درصد، میانگین استفاده شد. جهت انجام این آزمون‌ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید. در بخش آمار استنباطی از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار لیزرل استفاده شد.

1. personal-social responsibility

یافته‌های تحقیق

نتایج بخش ویژگی‌های دموگرافیک نشان داد که از مجموع ۲۸۵ نفر شرکت‌کننده در پژوهش حاضر ۱۲۳ نفر دختر (٤٣/١٦ درصد) و ١٦٢ نفر پسر (٥٦/٨٤ درصد) پسر بودند. که از این مجموع ١٤٠ نفر پایه یازدهم (٤٩/١٢ درصد) و ١٤٥ نفر پایه دوازدهم (٥٠/٨٨ درصد) بودند.

به منظور استفاده از روش تحلیل مسیر ابتدا مفروضه‌های استفاده از آن بررسی گردید. در جدول ۱ مقدار فاصله ماهالانوبیس گزارش شده است. ستون ماکزیمم نشان می‌دهد که مقدار حداکثری در فایل داده‌ها از دامنه مقدار بحرانی برای درجه آزادی ۲ (۱۳/۸۲) خارج نشده است. همان طور که در جدول مشاهده می‌شود، مقدار حداکثری در داده‌ها (۱۲/۹۲) از دامنه مقدار بحرانی (۱۳/۸۲) کمتر شده که بیانگر رعایت شدن مفروضه مربوط به داده‌های پرت است.

جدول ۱. میزان فاصله ماهالانوبیس بر اساس متغیرهای پیش‌بین

	مینیمم	ماکزیمم	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
متغیر پیش‌بین	١/٥٠٦	١٢/٩٢٤	٣/٠٧٣	١/١٥٨	٢٨٥

از آنجا که پایه و اساس مطالعات تحلیل مسیر، همبستگی بین متغیرها است، در ادامه ماتریس همبستگی متغیرها ارائه شده است.

جدول ۲ نشان می‌دهد که متغیر برونزای سرمایه اجتماعی و متغیر درونزای مسئولیت‌پذیری به ترتیب دارای ضریب همبستگی ۰/۳۷ و ۰/۷۰ با نوع‌دوستی بودند. علاوه بر این، مطابق با جدول، همه متغیرهای پژوهش از کجی و کشیدگی کمتر از |۲| برخوردار هستند که نشان می دهد توزیع نمرات متغیرها نرمال است. نتایج جدول همچنین نشان می دهد که مسئله هم‌خطی بودن در بین متغیرهای تحقیق رخ نداده است. ضریب تحمل بالاتر از ۰/۱ و تورم واریانس کمتر از ۱۰ است.

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرها

متغیرها	۱	۲	۳
۱. سرمایه اجتماعی	۱		
۲. مسئولیت‌پذیری	۰/٤٨**	۱	
۳. نوع‌دوستی	۰/۳۷**	۰/۷۰**	۱
کجی	۱/۳٦	۰/٤۰	۱/۲۲
کشیدگی	۱/۰۹	۰/۹٦	-۱/۰۱
ضریب تحمل	۰/۸۵۲	۰/۸۵٦	-
تورم واریانس	۱/۱۷۳	۱/۱٦۹	-

در جدول ۳ ضرایب اثر مستقیم و غیرمستقیم ارائه شده است. نتایج نشان می دهد که اثر مستقیم سرمایه اجتماعی بر مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی برابر با ۰/٤۳ و معنادار است(p<۰/۰۱). علاوه بر این، اثر مستقیم سرمایه اجتماعی بر نوع‌دوستی برابر با ۰/۳۱ و معنادار است(p<۰/۰۱). اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بر نوع‌دوستی نیز برابر با ۰/٦۱ است (p<۰/۰۱). بر حسب نتایج، اثر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی بر نوع‌دوستی برابر با ۰/۲٦ (p<۰/۰۱) به دست آمد.

جدول ۳. برآوردهای ضرایب اثر مستقیم و غیر مستقیم

متغیر	برآورد: پارامتر استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد	T
اثر مستقیم سرمایه اجتماعی بر:			
مسئولیت‌پذیری	۰/٤۳**	۰/۰٦	٤/۳٦
نوع‌دوستی	۰/۳۱**	۰/۰٤	۳/۲۱
اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر:			
نوع‌دوستی	۰/٦۱**	۰/۰۹	٦/۵۸
اثر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی بر:			
نوع‌دوستی	۰/۲٦**	۰/۰٦	٤/۹۲

* P < ۰/۰۵ ** P < ۰/۰۱

در جدول ٤ شاخص‌های برازش مدل ارائه شده است. بر اساس نتایج به دست آمده و با توجه به اینکه مقدار (RMSEA=۰/۰٦۱) است، می توان برازش مدل را مطلوب دانست. همچنین در سایر شاخص ها از جمله (IFI، NFI، NNFI، CFI، GFI و AGFI) نتایج عدد بالاتر از ۰/۹۰ را نشان می دهد که حاکی از برازش مطلوب مدل است. ضمن اینکه شاخص SRMR نیز کوچکتر از ۰/۰۵ محاسبه شده است.

جدول ٤. شاخص های برازش مدل

شاخص	χ^2	Df	RMSEA	NFI	NNFI	CFI	GFI	AGFI	IFI	SRMR
مقدار محاسبه	٦٦/۲۵	۳۲	۰/۰٦۱	۰/۹۲	۰/۹۰	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۰۳٤

در ادامه، نمودار مسیر مدل پیش‌بینی نوع‌دوستی در دانش‌آموزان هنرستان‌های تربیت‌بدنی همراه با پارامترهای برآورد شده استاندارد و مقادیر معناداری (t) ارائه شده است.

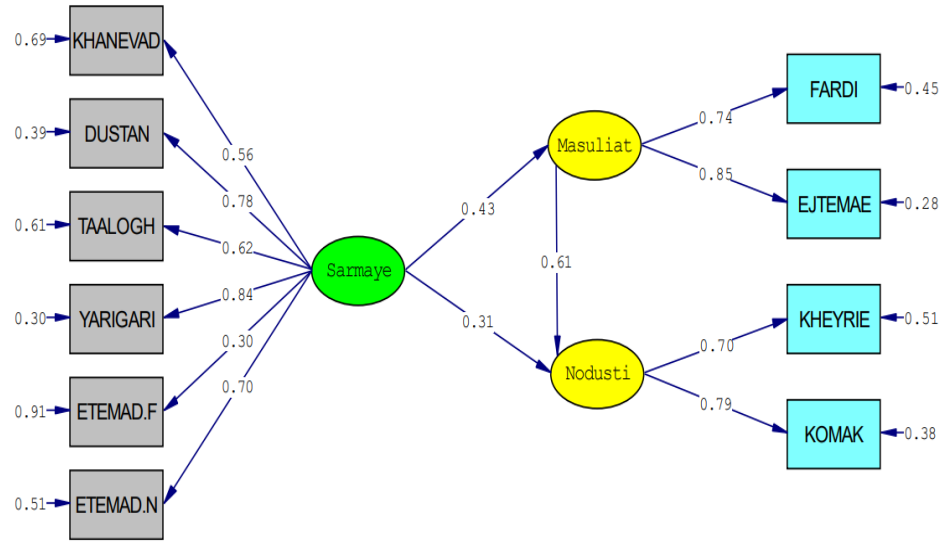

شکل ۲. مدل پیش‌بینی نوع‌دوستی در دانش‌آموزان هنرستان‌های تربیت‌بدنی در حالت پارامتر استاندارد

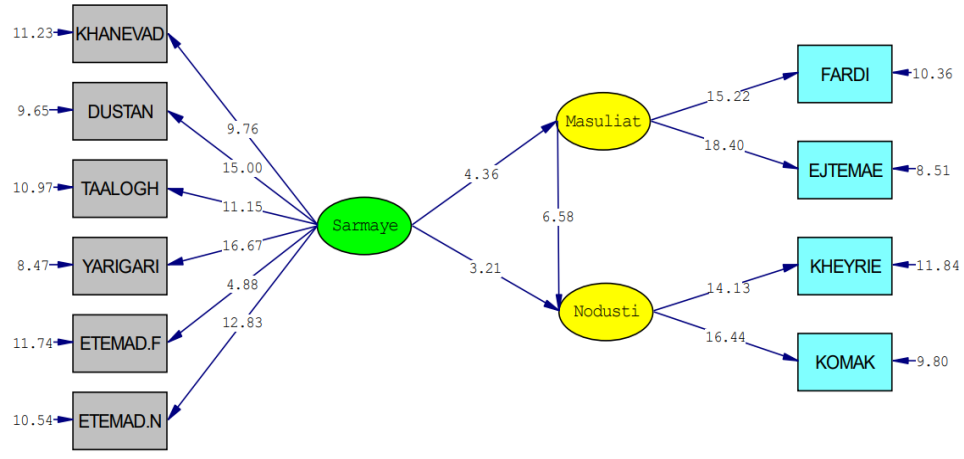

شکل ۳. مدل پیش‌بینی نوع‌دوستی در دانش‌آموزان هنرستان‌های تربیت‌بدنی در حالت اعداد معناداری (t)

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه‌ای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نوع‌دوستی دانش‌آموزان بود. نتایج آزمون تحلیل معادلات ساختاری بر روی مدل پیشنهادی پژوهش نشان داد که مدل از برازش بسیار مطلوب و قابل قبولی برخوردار است و تمامی مسیرها با اطمینان بالا تأیید شدند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که، سرمایه اجتماعی بر مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان اثر مستقیم مثبت و معناداری دارد. با توجه به مثبت بودن رابطه، با افزایش سرمایه اجتماعی، مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد. در این راستا آجی و همکاران (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که افرادی که رفتار نوع دوستانه انجام می‌دهند از سلامت جسمانی، رفاه روانی و شادی بالاتری برخوردارند. همچنین رفتار نوع‌دوستی نوجوانان می‌تواند احساس مسئولیت‌پذیری و نگرش‌های اجتماعی آن‌ها را تقویت و بی‌تفاوتی را کاهش دهد. رمضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به مقایسه سطوح مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار پرداختند و دریافتند که مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان ورزشکار در تمام سطوح (خویشتن داری، مشارکت، کمک به دیگران، خودگردانی و همچنین مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در خانه، کلاس تربیت بدنی و سایر کلاس‌ها) نسبت به دانش آموزان غیر ورزشکار بیشتر است. ایمان و بخشنده (۱۳۸۹) در پژوهشی دریافتند که مسئولیت اجتماعی مستقیماً تحت تاثیر متغیرهـــای سرمایه اجتماعی است. و استدلال می‌کنند که یکی از عوامل مهم مرتبط با مسئولیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی است. در این راستا آری و اوز (۲۰۲۳) در پژوهش خود بیان می‌کنند که سرمایه اجتماعی پدیده‌ای است که اعتماد، درک متقابل و ارزش‌ها و رفتارهای مشترک را ایجاد می‌کند، شبکه‌ها و گروه‌های انسانی را به هم متصل می‌کند و همکاری، نوع‌دوستی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی را از طریق تعاملات اجتماعی امکان‌پذیر می‌سازد. نتایج این بخش پژوهش با تحقیقات هلیسون و مارتینک (۲۰۰۶)، لی و همکاران[1] (۲۰۰۸)، اسکارتی و همکاران (۲۰۱۰) و دیلینی و همکاران (۲۰۲۱) همسو است. در تفسیر این یافته می‌توان چنین گفت که سرمایه اجتماعی به عنوان شبکه ارتباطات و تعاملات اجتماعی

1. Li et al

می‌تواند محیطی فراهم کند که ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی در دانش‌آموزان نهادینه شوند و همچنین به تقویت مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی آن‌ها کمک کند، علاوه‌براین هنگامی که افراد به عنوان یک بخش از جامعه خود احساس کنند که با مسائل و نیازهای آن آشنا هستند، احتمالاً اقدامات مسئولانه بیشتری از سوی خود نشان می‌دهند.

یافته دوم پژوهش نشان داد که سرمایه اجتماعی بر نوع‌دوستی دانش‌آموزان اثر مستقیم مثبت و معناداری دارد. در این راستا به گفته محققان عضویت در گروه‌ها، تعاملات اجتماعی، اعتماد به یکدیگر به تولید سرمایه اجتماعی کمک می‌کند. اعتماد و اعتقاد به حسن نیت نسبت به دیگران تاثیر تعدیل‌کننده‌ای بر تعامل اجتماعی دارد و باعث توسعه سرمایه اجتماعی، ارتقا تمایل فرد برای همکاری با دیگران، مشارکت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری می شود(فاریس و هولمن[1]، ۲۰۱٤؛ پوتنام،۲۰۰۰). همچنین روسو[2] (۲۰۱۵) بیان می‌کند که سرمایه اجتماعی به عنوان یک جز جدایی‌ناپذیر ورزش و یک مسئله مهمی است که رشد اجتماعی و شناختی و همچنین زمینه پیشرفت ورزشکاران را در زمینه‌های تحصیلی و آینده شغلی فراهم می‌کند بنابراین باید هنگام پیشرفت ورزشکاران مورد توجه جدی قرار گیرد. در این راستا اسپاج[3] (۲۰۱۲) در پژوهشی دریافت که ورزش‌های گروهی ابزاری موثر برای ایجاد انگیزه در جوانان برای شرکت در آموزش مهارت‌های حرفه‌ای و تقویت تعاملات اجتماعی است. فعالیت‌های ورزشی فرصت‌هایی را برای توسعه سرمایه اجتماعی و فرهنگی افراد فراهم می‌کند که به دنبال این تعاملات مسئولیت‌پذیری و نوعدوستی آنان نیز ارتقا پیدا می‌کند. نتایج این بخش پژوهش با تحقیقات گیسو وهمکاران (۲۰۰٤)، کلمن (۱۹۹٤)، تیلور (۲۰۱۵) و آری و اوز (۲۰۲۳) همسو است. در تفسیر این یافته می‌توان چنین گفت که در یک محیط اجتماعی قوی، دانش‌آموزان ممکن است ارتباطات اجتماعی مثبت‌تری برقرار کنند که می‌تواند به تقویت نوعدوستی آن‌ها کمک کند. در نتیجه، ترویج سرمایه اجتماعی در مدارس می‌تواند به بهبود روابط دانش‌آموزان و افزایش سطح نوعدوستی آن‌ها منجر شود.

1. Farris & Holman
2. Rosso
3. Spaaij

یافته سوم پژوهش نشان داد که مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بر نوعدوستی دانش‌آموزان اثر مستقیم مثبت و معناداری دارد، بدین معنا که با افزایش مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، نوع‌دوستی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد. در این راستا یانگ و همکاران(۲۰۲۰) در پژوهشی دریافتند مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد به طور مثبت با رفتار نوع‌دوستانه آن‌ها ارتباط دارد. افراد با هویت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی بالاتر رفتار نوع دوستانه بیشتری از خود نشان می‌دهند. خود را در قبال دیگران و جامعه مسئول می‌داند و اموری را که به آنها واگذار می‌شود به نحو احسن انجام می‌دهند همچنین تمایل بیشتری به انجام اقدامات داوطلبانه و نوع‌دوستانه دارند. همچنین لیو و همکاران (۲۰۲۰)در پژوهشی دریافتند که افرادی که مسئولیت اجتماعی و جمع گرایی را پذیرفته‌اند رفتار مسئولانه‌تری نسبت به دیگران دارند. و استدلال می‌کنند که کمک به دیگران نیز به نفع خود فرد هم است، چرا که رفتار نوع‌دوستانه بهبود کیفیت زندگی و غنی‌سازی شخصیت نوجوانان را به همراه دارد و همچنین می‌تواند به القای عرف اجتماعی مثبت "یکی برای همه، همه برای یکی" کمک کند. نتایج این بخش پژوهش با تحقیقات وو و همکاران (۲۰۱۳) و آجی و همکاران (۲۰۱۸) همسو است. در تفسیر این یافته چنین می‌توان گفت که مسئولیت‌پذیری نقش مهمی در ارتقاء روابط اجتماعی در محیط‌های آموزشی ایفا می‌کند. از اینرو، توسعه مهارت‌های مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در محیط‌های آموزشی می‌تواند به بهبود کیفیت دوستی و ارتقاء همبستگی در جامعه تحصیلی کمک کند، چرا که تربیت افراد به منظور پذیرش مسئولیت‌های فردی و اجتماعی می‌تواند بهبود محیط ارتباطی در مدارس را فراهم آورده و ارتقاء ارتباطات مثبت و دوستانه را تسهیل نماید.

یافته آخر پژوهش نیز نشان داد که سرمایه اجتماعی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بر نوعدوستی دانش‌آموزان اثر غیرمستقیم مثبت و معناداری دارد. با توجه به مثبت بودن رابطه، با افزایش سرمایه اجتماعی، به‌طور غیرمستقیم، نوعدوستی دانش‌آموزان، برحسب مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، افزایش می‌یابد. بنابراین پژوهش حاضر به روشنی نشان داد که مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی یک متغیر میانجی بسیار مناسبی برای رابطه علی بین سرمایه اجتماعی و نوعدوستی دانش‌آموزان است. در این راستا یانگ و همکاران(۲۰۲۰) دریافتند که مسئولیت اجتماعی به طور غیر مستقیم از طریق نقش میانجی هویت اجتماعی بر رفتار نوع‌دوستانه

اثر مثبت و معنادار دارد. بنابراین می‌توان گفت که افرادی که سطح بالایی از هویت اجتماعی دارند، قصد کمک بیشتری از خود نشان می‌دهند و احساس مسئولیت‌پذیری بیشتری در قبال دیگران دارند. چرا که مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد توسط سیستم اعتقادی شخصی شکل می‌گیرد. وقتی افراد از مسئولیت‌پذیری اجتماعی خود آگاه باشند، احتمال بیشتری دارد که با جامعه خود همذات پنداری کنند، که این به‌نوبه خود رفتار نوع دوستانه را تقویت می‌کند. همچنین لیو و همکاران (۲۰۲۰) دریافتند که مسئولیت‌پذیری اجتماعی از طریق نقش میانجی احساسات مثبت بر رضایت از زندگی دانش‌آموزان اثر مثبت و معنادار دارد. دانش‌آموزان مسئول‌پذیر تمایل بیشتری به شرکت در کارهای داوطلبانه داشتند، و در کمک کردن به همکلاسی‌ها و معلمان خود فعال‌تر و پیش‌قدم بودند. همچنین تمایل داشتند مسئولیت مشکلات را بر عهده بگیرند و در هنگام مواجهه با مشکلات، قادر به پاسخ مثبت بودند و از دوستان، خانواده، مدرسه و جامعه خود رضایت بیشتری داشتند. در این راستا السعید (۲۰۲۲) نیز در پژوهشی با توجه به ارتباط قوی بین ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تاکید می‌کند که وزارت آموزش و پرورش باید به تاثیر مهم و مثبت معلمان بر رفتار دانش‌آموزان توجه کند و در دستور کار خود مسئولیت اجتماعی را در مدارس ترویج و توسعه دهند. در تفسیر این یافته چنین می‌توان گفت که مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی می‌تواند به عنوان پلی مؤثر برای تقویت سرمایه اجتماعی و در نهایت افزایش نوعدوستی دانش‌آموزان عمل کند. به عبارت دیگر، این پژوهش نشان می‌دهد که توجه به افزایش سرمایه اجتماعی و تقویت مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی در محیط تحصیلی، می‌تواند بهبود نوع‌دوستی دانش‌آموزان را به دنبال داشته باشد.

در نهایت بر اساس یافته‌های پژهش می‌توان گفت که از یک سو مسئولیت‌پذیری دانش آموزان عاملی مهمی جهت تسریع روند پیشرفت‌های فردی و اجتماعی آنان است. این ویژگی اعتبار اجتماعی و فردی شخص را در حال و آینده تضمین می‌کند. و به دلیل اعتباری که در جامعه کسب می‌کنند برجسته‌تر می‌شوند و به بدین ترتیب ترقی و پیشرفت را نصیب خود و جامعه می‌کنند. و نیز از سوی دیگر سرمایه اجتماعی در هر جامعه‌ای کلید توسعه پایدار است. جهت ارتقا نوعدوستی، نیاز به توسعه شبکه های ارتباطی، جلب اعتماد دانش آموزان و توسعه کنش یاریگرانه می‌باشد. در سایه ارتقا این عوامل و آموزش این عومل در حین فعالیت‌های ورزشی به

دانش‌آموزان و همچنین واگذاری مسئولیت امور به آن‌ها از سوی نهادهای آموزشی به ویژه معلمان، آنان را تبدیل به شهروندان فعال و آگاهی می‌کند که به طور همه جانبه در امور شرکت می‌کنند و خودر را در قبال دیگران و جامعه مسئول می‌دانند. در واقع توجه به منافع جمعی و اقدام به کنش نوع‌دوستی نیازمند توسعه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و سرمایه اجتماعی است. بنابراین از آنجا که، فرآیند آموزشی وسیله‌ای مؤثر برای رشد فردی و اجتماعی دانش آموزان است. موسسات آموزشی به ویژه مدارس علاوه‌بر توسعه شناختی دانش‌آموزان باید به رشد عاطفی دانش‌آموزان نیز کمک کنند. چرا که از پتانسیل های عاطفی مهمی که باید در دانش‌آموزان ایجاد شود، پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، توسعه سرمایه اجتماعی و ارتقا حس نوع‌دوستی است. بنابراین در دیدگاه روانشناختی همه کسانی که در حوزه تربیتی دانش‌آموزان نقش دارند مسئولیت دارند که موضوعات مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، سرمایه اجتماعی و نوع دوستی را به دانش آموزان منتقل و سلامت روان او را تضمین کنند. علاوه‌براین مدیران و معلمان تربیت بدنی مدارس نیز باید دانش‌آموزان را به شرکت در رویدادهای ورزشی و فعالیت‌های طراحی شده برای توسعه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و نوع‌دوستی تشویق کنند. و همچنین تدابیری در سطح ملی برای تسهیل توسعه فرهنگ مسئولیت اجتماعی، توسعه سرمایه اجتماعی و توسعه فرهنگ نوعدوستی در مدارس توسط وزارت آموزش و پرورش اتخاذ شود.

پژوهش حاضر همانند اغلب پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی همراه بوده است. این محدودیت‌ها شامل محدود بودن نمونه به دانش‌آموزان پایه یازدهم و دوازدهم هنرستان‌های تربیت بدنی استان سیستان و بلوچستان و استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارشی بوده است. براین اساس برای افزایش تعمیم‌پذیری یافته‌ها، پیشنهاد می‌گردد در مطالعات آینده این موضوع در میان دانش‌آموزان دیگر مقاطع تحصیلی و از دیگر مناطق مورد بررسی قرار گیرد. همچنین استفاده از روش‌های گردآوری اطلاعات مثل مصاحبه و روش‌های کیفی می‌تواند مشکلات مقیاس‌های خود گزارشی را کاهش دهد.

منابع

ایمان، محمد تقی و جلائیان‌بخشنده، وجیهه (۱۳۸۹). بررسی و تبیین رابطه بین مسئولیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز. نشریه جامعه شناسی کاربردی، ۱(۳۷)، ۱۹-۴۲. https://jas.ui.ac.ir/article_18160.html

رمضانی‌نژاد، رحیم؛ نظری، سمانه و ملایی، مینا (۱۳۹۵). مقایسه سطوح مسئولیت پذیری دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار بر اساس TPSR. نشریه پژوهش‌های کاربردی در ورزش، ۲(۱۸) ، ۹۱-۱۰۰. https://ensani.ir/fa/article/363709

شارع‌پور، محمود و آرمان، فاطمه (۱۳۹۳). تاثیر سرمایه اجتماعی بر نوع دوستی در شهر تهران. نشریه امداد و نجات، ۱(۶) ، ۶۶-۷۸. file:///C:/Users/asus/Downloads/jorar-v6n1p0-fa.pdf

قنبرپور نصرتی، امیر، علی آصفی، احمد (۱۴۰۱). اعتبار یابی پرسشنامه مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی لی در بین دانشجویان دختر ورزشکار. پژوهش نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، ۱۸(۳۵)، ۱۲۱- ۱۳۷. https://msb.journals.umz.ac.ir/article_2910.html

مولایی فرد پیله رود؛ فاطمه، سید عامری؛ میرحسین و رمضانی نژاد، رحیم (۱۳۹۷). اثر مشارکت ورزشی بر سرمایهٔ اجتماعی با میانجیگری نقش رسانه و قابلیت تعاملی افراد. نشریه پژوهش در ورزش تربیتی، ۷(۱۶)، ۲۳۵-۲۵۶. https://doi.org/10.22089/res.2018.6036.1485

References

Aji, K. Tentama, F. & Muhopilah, P. (2020). ltruism Scale: A Psychometric Study for Junior High School Student. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 51(2), 208-219. https://www.gssrr.org/index.php/JournalOfBasicAndApplied/article/view/10818

Alsaeed, H. (2022). The Role of Public Education Schools in Developing Social Responsibility in the Light of Contemporary Global Trends. *Creative Education*, 13(9), 2754-2780. https://doi.org/10.4236/ce.2022.139174

Ari, A. & Oz, N. D. (2023). Investigation of social capital, empathy and individual responsibility parameters in dual career athletes: an exploratory study. *Physical Education of Students*, 27(2), 89–96. https://doi.org/10.15561/20755279.2023.0205

Coleman, J. (1990). Foundations of social theory. Cambridge: Harvard University Press.

https://books.google.com/books/about/Foundations_of_Social_Theory.html?id=XgC2AAAAIAAJ

Dielini, M. Nesterova, M. & Dobronravova, I. (2021). Social Responsibility and Social Cohesion as Drivers in the Sustainable Development of Universities. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(4), 63-71. https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-63-71

Escarti, A. Gutierrez, M. Pascual, C. & Llopis, R. (2010). Implementation of the Personal and Social Responsibility Model to Improve Self-Efficacy during Physical Education Classes for Primary School Children. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 10(3), 387-402. https://ijpsy.com/volumen10/num3/269/implementation-of-the-personal-and-social-EN.pdf

Farris, E. & Holman, M. (2014). Social capital and solving the puzzle of Black women's political participation, *Politics Groups and Identities*, 2(3), 331-349. DOI:10.1080/21565503.2014.925813

Gonzalez-Valero, G. Ubago-Jimenez J. L. Ramírez-Granizo, I. A. & PuertasMolero, P. (2019). Association between motivational climate, adherence to mediterranean diet, and levels of physical activity in physical education students. Behavioral Sciences, 9(4), 37. https://www.mdpi.com/2076-328X/9/4/37

Guiso, L. Sapienza, P. & Zingales, L. (2004). The role of social capital in financial development. *American Economic Review*, 94(3), 526-556. https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/0002828041464498.

Guo, K. L, Ma, Q. S, Yao, S. J. Liu, C. & Hui, Z. (2022) The Relationship Between Empowering Motivational Climate in Physical Education and Social Responsibility of High School Students: Chain Mediating Effect Test. *Educational Psychology*, 12, 752702. DOI:10.3389/fpsyg.2021.752702

Halliburton, A. L. & Weiss, M. R. (2002). Sources of competence information and perceived motivational climate among adolescent female gymnasts varying in skill level. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 24(4), 396–419. DOI:10.1123/jsep.23.4.396.

Hellison, D. & Martineck, T. (2006). Social and individual responsibility programs. *Sages Publications* 160-390. https://sk.sagepub.com/reference/hdbk_physed/n34.xml

Leeds, R. (1963). Altruism and the norm of giving. *Merrill Palmer Quarterly*, 9(3), 229-240. https://www.jstor.org/stable/23082789

Li, W. Wright, P. M. Rukavina, P. B. & Pickering, M. (2008). Measuring students' perceptions of personal and social responsibility and the relationship to intrinsic motivation in urban physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 27, 167-178. https://psycnet.apa.org/record/2008-14303-002.

Low, M. P. (2016). Corporate Social Responsibility and the Evolution of Internal Corporate Social Responsibility in 21st Century. *Asian Journal of Social Sciences and Management Studies*, 3(1), 56–74. https://doi.org/10.20448/journal.500/2016.3.1/500.1.56.74

Lu, C. Jiang, Y. Zhao, X. & Fang P. (2020). Will Helping Others Also Benefit You? Chinese Adolescents Altruistic Personality Traits and Life Satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 21, 1407–1425. https://doi.org/10.1007/s10902-019-00134-6

Manzano-Sanchez, D. Gomez-Marmol, A. Valero-Valenzuela, A. & Jimenez Parra, J. F. (2021). School climate and responsibility as predictors of antisocial and prosocial behaviors and violence: a study towards self-determination theory. Behavioral Sciences, 11(3), 36. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33802667/.

Putnam, R. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon and Schuster. 1-554. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-13213-2_95

Rahayu, N. I. Suherman, A. & Jabar, B. A. (2018). Hybridizing Teaching Personal Social Responsibility (TPSR) and Problem Based Learning (PBL) in Physical Education. *Jurnal Pendidikan Jasmani dan Olahraga*, 3(2), 101-111. DOI:10.17509/jpjo.v3i2.12395

Rosso, E. (2015). The inverse relationship' between social capital and sport: a qualitative exploration of the influence of social networks on the development of athletes, *Asia Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, 6(1), 57-76. DOI:10.1080/18377122.2014.997861

Spaaij, R. (2012). Building social and cultural capital among young people in disadvantaged communities: Lessons from a Brazilian sport-based

intervention program. Sport, *Education and Society*, 17(1), 77–95. DOI:10.1080/13573322.2011.607913

Swank, J. M. Robinson, M. E. H. & Ohrt, J. H. (2012). Manifestation of altruism: Perceptions among counselling students in the United Kingdom, *Counselling and Psychotherapy Research*, 12(1), 63-70. DOI:10.1080/14733145.2011.562981

Taylor, A. P. Davies, L. Wells, P. Gilbertson, J. & Tayleur, W. (2015). A review of the Social Impacts of Culture and Sport. The Sport Industry Research Centre and Centre for Regional Economic and Social Research Sheffield Hallam University and Business of Culture, 1-136. https://shura.shu.ac.uk/9596/

Ummet, D. Eksi, H. & Otrar, M. (2015). Altruism among University Students: A Study of Transactional Analysis Ego States and Life Satisfaction. *The Anthropologist*, 20(3), 625-635. DOI: 10.1080/09720073.2015.11891766

Uziel, L. & Hefet, U. (2014). The selfish side of self-control. *European Journal of Personality*, 28(5), 449–458. DOI:10.1002/per.1972.

Wu, A. M. S. Tang, C. S. & Yogo, M. (2013). Death anxiety, altruism, self-efficacy, and organ donation intention among Japanese college students: A moderated mediation analysis. *Australian Journal of Psychology*, 65(2), 115–123. https://doi.org/10.1111/ajpy.12003.

Yang, C. Wang, Y. Hall, B.J. & Chen, H. (2020). Sense of community responsibility and altruistic behavior in Chinese community residents: The mediating role of community identity. *Current Psychology*, 39(6), 1999–2009. https://doi.org/10.1007/s12144-020-00667-7